

บทที่ 1

บทนำ

ภูมิหลัง

สภาพการณ์ปัจจุบันของประเทศไทย ภายใต้การปกครองระบอบประชาธิปไตย ประชากรส่วนใหญ่ประกอบอาชีพเกษตรกรรมเป็นหลัก เช่น ทำนา ทำไร่ ทำสวน ซึ่งเป็นอาชีพที่สืบทอดมาแต่บรรพบุรุษ เมื่อถึงฤดูเก็บเกี่ยวผลผลิตในช่วงระยะเวลาหนึ่ง แต่หลังจากเก็บเกี่ยวผลผลิตเสร็จเรียบร้อยแล้วจะเกิดการว่างงานในชนบท ประชากรจะขาดรายได้ จึงทำให้มีการอพยพเข้ามาทำงานในกรุงเทพมหานครและจังหวัดที่เป็นแหล่งอุตสาหกรรม เพื่อให้มีรายได้ไปสูครอบครัว จึงทำให้เกิดปัญหาทางเศรษฐกิจในสังคมไทยขึ้นอย่างมาก ตลอดระยะเวลา 3 ทศวรรษที่ผ่านมา การขยายตัวทางเศรษฐกิจของประเทศไทยพัฒนาไปในอัตราที่สูง ซึ่งชี้ให้เห็นถึงฐานะทางการเงินการคลังของประเทศไทยที่มีความมั่นคง แต่ถ้าพิจารณาถึงความแตกต่างระหว่างรายได้ของคนในชาติกลับพบว่าช่องว่างระหว่างคนรวยกับคนจนมีระยะห่างกันมากขึ้น ซึ่งแสดงให้เห็นถึงความแตกต่างและความเหลื่อมล้ำทางสังคมในหลายประการ เช่น ความเป็นวัตถุนิยมของคนในสังคม ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมเสื่อมโทรมลง คุณภาพชีวิตของประชาชนมีความซับซ้อนในการดำรงชีพ อุตสาหกรรมยังต้องพึ่งพิงเทคโนโลยีนำเข้าและสินค้าประเภททุนจากต่างประเทศ และเนื่องจากรัฐบาลมีนโยบายเร่งขยายตัวทางเศรษฐกิจที่เน้นตัวเงินเป็นสำคัญ ลักษณะการขยายตัวข้างต้นจึงมีรูปแบบการขยายตัวแบบฟองสบู่ ที่ส่งผลโดยตรงต่อคุณภาพชีวิตของประชาชนโดยรวม (วิจิต นันทสุวรรณ. 2547 : 67)

สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติได้ประเมินสถานะเศรษฐกิจของประเทศไทยในช่วงเวลาดังกล่าว โดยได้สรุปจุดอ่อนของการพัฒนาที่สำคัญ คือระบบบริหารเศรษฐกิจ การเมือง และระบบราชการที่ยังคงรวมศูนย์อำนาจและขาดประสิทธิภาพ ซึ่งจะนำไปสู่การทุจริตประพฤติมิชอบทั้งภาคราชการและเอกชน ส่งผลให้เกิดปัญหาเรื้อรังในระดับประเทศ สืบเนื่องจากภาวะวิกฤติด้านเศรษฐกิจ ตั้งแต่ปี พ.ศ. 2540 เป็นต้นมา เป็นภาวะที่ประชาชนทั่วประเทศได้รับความเดือดร้อนโดยถ้วนหน้า ส่งผลให้ทุกองค์กรที่เกี่ยวข้องกับการพัฒนาเศรษฐกิจของประเทศ ได้หันกลับมาทบทวนถึงนโยบายและแนวทางในการฟื้นตัวทางเศรษฐกิจ โดยเฉพาะอย่างยิ่งระบบเศรษฐกิจที่ทำให้ประชาชนมีสภาพความเป็นอยู่แบบพออยู่พอ

กิน และสามารถดำรงชีพได้อย่างมีความสุข (สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและ
สังคมแห่งชาติ. 2554 : 9-10)

งานพัฒนาชนบทที่ผ่านมาเป็นการพัฒนาด้านเศรษฐกิจที่หน่วยงานภาครัฐ องค์กร
เอกชนและองค์กรประชาชนอื่น ๆ ได้เสนอทางเลือกซึ่งสอดคล้องกับสภาพทางสังคมของภูมิภาค
ตะวันออกเฉียงเหนือ คือ การทำเกษตรผสมผสาน เกษตรธรรมชาติ และงานวิสาหกิจชุมชน
สำหรับเกษตรแบบผสมผสานเป็นทางออกของการเอาชนะความแห้งแล้งเพื่อผลิตอาหารโดยเน้น
การผลิตเพื่อการบริโภคเป็นหลัก ซึ่งไม่เกิดรายได้ที่ต่อเนื่องเป็นรูปธรรมที่ชัดเจน เกษตรกรจึง
พยายามแสวงหาหนทางที่ดีเพื่อสร้างเศรษฐกิจใหม่แก่สังคมของตนเอง โดยเปลี่ยนจากการผลิต
เพื่อการบริโภคมาเป็นการผลิตเพื่อการจำหน่าย ที่ก่อให้เกิดเป็นวิสาหกิจชุมชนขึ้น และธุรกิจบาง
ชนิดเป็นที่นิยมของตลาดสามารถสร้างรายได้ที่ดีให้แก่เกษตรกร เพราะกิจกรรมของธุรกิจใน
ชุมชนมักมาจากอุตสาหกรรมที่ทำกันในครัวเรือนของชาวชนบทเป็นส่วนใหญ่ และสามารถสร้าง
รายได้ให้กับผู้ประกอบการ การอาศัยแรงงานเป็นปัจจัยสำคัญในการผลิตย่อมก่อให้เกิดการจ้าง
งานมากกว่ากิจกรรมขนาดใหญ่และช่วยทำให้เกิดการกระจายรายได้ให้กับชุมชนด้วย ดังนั้น
การประกอบธุรกิจในชุมชนถือเป็นทางออกทางหนึ่งของการพึ่งพาตนเองทางเศรษฐกิจของชุมชน
ชนบท เนื่องจากธุรกิจในชุมชนใช้ทุนในการประกอบการน้อย ส่วนใหญ่จะใช้วัตถุดิบภาคเกษตร
และการประกอบการสามารถทำความคู่กับภาคเกษตรได้ อาศัยการรวมกลุ่ม จัดตั้งกลุ่มแต่ละอาชีพ
ในชุมชน เพื่อลดข้อจำกัดของการทำธุรกิจคนเดียว (เสวี พงศ์พิศ. 2548 : 32)

แนวคิดในการพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมของประเทศไทยได้มีการพัฒนาต่อเนื่องกันมา
ตั้งแต่เริ่มมีแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 1 (พ.ศ. 2504-2509) ในระยะแรก ๆ
นั้น รัฐบาลไทยพยายามพัฒนาประเทศโดยเน้นการพัฒนาเศรษฐกิจเป็นเบื้องต้นก่อน เพราะมีความ
เชื่อว่าหากเศรษฐกิจดี ประชาชนก็จะอยู่ดีมีความสุข รัฐบาลจึงได้พัฒนาโครงสร้างพื้นฐานเพื่อ
การพัฒนาเศรษฐกิจเป็นหลัก กล่าวคือเน้นการพัฒนาสาธารณูปโภคพื้นฐาน (Infrastructure) เช่น
การคมนาคม การไฟฟ้า ประปา โทรศัพท์ และการจัดสร้างระบบชลประทานอย่างกว้างขวาง
เพื่อให้เป็นศักยภาพของสังคมที่จะพัฒนาเศรษฐกิจต่อไป การพัฒนาดังกล่าวต้องใช้เงินทุนจาก
ต่างประเทศ เช่น ธนาคารโลก (World Bank) เป็นฐานสำคัญ จึงทำให้เกิดปัญหาทั้งทางด้าน
หนี้สินและด้านการทำลายทรัพยากรธรรมชาติตลอดจนสิ่งแวดล้อมอย่างมากมาย จากการพัฒนา
เศรษฐกิจในภาพรวม ปรากฏว่ารายได้ส่วนใหญ่ตกอยู่กับกลุ่มคนบางกลุ่มไม่เกิดการกระจาย
รายได้ ไปสู่ประชาชนอย่างแท้จริง การพัฒนาในช่วงต้น ๆ ของแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคม
ชาตินั้นมักจะเน้นการลงทุนในโครงการขนาดใหญ่ที่นำเอาทรัพยากรธรรมชาติจากพื้นที่
โดยรอบมาใช้ประโยชน์อย่างมากมาย ทำให้คนที่อยู่บริเวณเหล่านั้น ไม่ได้มีรายได้อะไรเพิ่มขึ้น

บางครอบครัวประสบปัญหาความยากจน ปัญหาการกระจายรายได้ยังคงมีอยู่ต่อไป จึงถือเป็นการพัฒนาแบบไม่มีรากฐาน คือโตแบบไม่แข็งแรง ไม่มีการใช้ รักษาวัฒนธรรมและภูมิปัญญาไทย (สุวกิจ ศรีปีดดา. 2549 : 1)

เมื่อเกิดปัญหาเศรษฐกิจอย่างรุนแรง รัฐบาลประกาศให้ค่าเงินบาทลอยตัวในวันที่ 2 กรกฎาคม 2540 ผลกระทบคือ ภาคธุรกิจและอุตสาหกรรมหลายแห่งต้องปิดกิจการลงทำให้คนงานถูกเลิกจ้างงาน ต้องอพยพกลับชุมชนเดิม ภูมิลำเนาเดิมซึ่งอยู่ในชนบท ซึ่งเป็นแรงงานส่วนใหญ่ของประเทศ หนีกลับมาทำอาชีพเกษตรกรรมและยังนำเป็นห่วง เพราะปัจจัยการผลิตหลัก เช่น ดิน แรงงาน ทุน และการประกอบการ มีราคาสูงขึ้น เป็นผลทำให้ต้นทุนการผลิตในภาคเกษตรกรรมสูงขึ้น ในขณะที่เดียวกันเกษตรกรมีหนี้สินมากขึ้นและมีเงินทุนไม่เพียงพอในการทำการเกษตร ถึงแม้ว่าขายได้ราคาดีก็ไม่คุ้มทุน เพราะผลผลิตได้ถูกเปลี่ยนมือเป็นของเจ้าหนี้ตั้งแต่ยังไม่เก็บเกี่ยว เกษตรกรแทบไม่ได้อะไรจากอาชีพนี้เลย ทำให้เกิดปัญหาในคนส่วนใหญ่ และส่งผลกระทบในวงกว้างต่อวิถีชีวิตผู้คนทุกระดับในสังคมไทย จึงทำให้ทุกฝ่ายเริ่มตระหนักถึงแนวทางการพัฒนา โดยให้ความสำคัญต่อการรักษาเสถียรภาพและพัฒนาฐานรากให้เข้มแข็ง ดังนั้นในแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 8 (พ.ศ. 2540-2544) เป็นต้นมา รัฐจึงต้องปรับยุทธศาสตร์การพัฒนา โดยจากเดิมที่เน้น “เงิน” เป็นตัวตั้งมานั้น “คน” เป็นตัวตั้ง อีกทั้งเน้นการมีส่วนร่วมของประชาชนในการกำหนด วิสัยทัศน์ของสังคมไทยและแนวทางการพัฒนาประเทศ (กลุติกา แสนโกชน์. 2546 : 2)

ในแผนการพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 9 (พ.ศ. 2545-2549) และฉบับที่ 10 (พ.ศ. 2550-2554) และฉบับที่ 11 (พ.ศ. 2555-2559) ได้อัญเชิญแนวปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง ตามแนวพระราชดำริของพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวมาเป็นปรัชญานำทางการพัฒนาและบริหารประเทศ มีวัตถุประสงค์และเป้าหมายที่เน้นแนวทางการพัฒนาที่สอดคล้องกับกระแสการเปลี่ยนแปลงในทางสังคมช่วยแก้ปัญหาการพัฒนาที่ขาดความสมดุลด้านเศรษฐกิจลดความเหลื่อมล้ำในสังคม โดยยุทธศาสตร์ที่สำคัญของการพัฒนาในช่วงดังกล่าว คือ การมีส่วนร่วม และการเสริมสร้างศักยภาพชุมชนในการพัฒนา โดยเน้นการสร้าง ความเข้มแข็งของชุมชนในภูมิภาคและชนบทให้พึ่งตนเองได้ มีเศรษฐกิจชุมชนมั่นคงและเป็นฐานการยกระดับรายได้และคุณภาพชีวิตของราษฎรในชนบท โดยการส่งเสริมสนับสนุนครอบครัวชุมชน ให้มีการริเริ่มทำธุรกิจที่ชุมชนเป็นเจ้าของ และบริหารจัดการภายใต้ความร่วมมือของภาคธุรกิจเอกชน รวมทั้งการบริหารจัดการธุรกิจชุมชน โดยองค์กรชาวบ้านด้วยตนเอง (สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ. 2555 : 3)

การพัฒนาชนบทที่ผ่านมาเป็นการพัฒนาด้านเศรษฐกิจที่หน่วยงานภาครัฐ องค์กรเอกชนและองค์กรประชาชนอื่น ๆ ได้เสนอทางเลือกซึ่งสอดคล้องกับสภาพเศรษฐกิจและสังคมของภูมิภาคตะวันออกเฉียงเหนือ คือ การทำเกษตรผสมผสาน เกษตรธรรมชาติ และงานวิสาหกิจชุมชน การเกษตรแบบผสมผสานเป็นทางออกของการเอาชนะความแห้งแล้งเพื่อผลิตอาหารโดยเน้นการผลิตเพื่อการบริโภคเป็นหลัก ซึ่งไม่ก่อให้เกิดรายได้สู่ครอบครัว เกษตรกรจึงพยายามที่จะแสวงหาหนทางที่จะสร้างเศรษฐกิจใหม่ให้กับสังคมของตนเอง โดยเปลี่ยนจากการผลิตเพื่อการบริโภคมาเป็นการผลิตเพื่อจำหน่ายก่อให้เกิดเป็นวิสาหกิจชุมชนขึ้น และธุรกิจบางอย่างก็เป็นที่นิยมของตลาด สามารถสร้างรายได้ที่ดีให้กับเกษตรกร (บงกช หงส์คำมี และสกันธ์ วรรณวิวัฒนา. 2547 : 2) กิจกรรมของธุรกิจชุมชนมีมาจากอุตสาหกรรมที่ทำกันในครัวเรือนของชาวชนบทเป็นส่วนใหญ่ และสามารถสร้างรายได้ให้กับผู้ประกอบการ การอาศัยแรงงานเป็นปัจจัยสำคัญในการผลิต (Labor Intensive) ย่อมก่อให้เกิดการจ้างงานมากกว่ากิจกรรมขนาดใหญ่ และยังช่วยให้เกิดการกระจายรายได้ เป็นการสร้างงาน สร้างรายได้ให้กับชุมชนด้วย ดังนั้น การประกอบวิสาหกิจชุมชนจึงถือเป็นทางออกทางหนึ่งของการพึ่งตนเองทางเศรษฐกิจในชุมชนชนบท ซึ่งเป็นรากฐานที่สำคัญของประเทศ เนื่องจากวิสาหกิจชุมชนใช้ทุนในการประกอบน้อย ส่วนใหญ่จะใช้วัตถุดิบจากภาคการเกษตร และการประกอบการสามารถทำควบคู่กับภาคเกษตรได้ โดยยุทธศาสตร์ที่สำคัญ

ในการกำหนดแนวทางการพัฒนา คือ การเน้นให้ภาคประชาชนเข้ามามีส่วนร่วม จัดตั้งกลุ่มอาชีพในชุมชนเพื่อเสริมสร้างศักยภาพชุมชน เน้นการสร้างความเข้มแข็งของชุมชนให้สามารถพึ่งตนเองได้ เพื่อให้มีความมั่นคงทางด้านเศรษฐกิจ และมีคุณภาพชีวิตที่ดีขึ้น (จชัยศ อิมสุวรรณ. 2543 : 33)

แนวทางการทำวิสาหกิจชุมชนที่ชุมชนเป็นเจ้าของ และบริหารจัดการโดยชุมชนภายใต้ความร่วมมือจากภาครัฐและเอกชนเข้ามามีส่วนร่วมในการให้การสนับสนุนและส่งเสริม เพราะวิสาหกิจชุมชนเป็นอีกแนวทางหนึ่งในการยกระดับรายได้ สร้างความมั่นคงทางด้านเศรษฐกิจภายในครอบครัว ชุมชน อีกทั้งยังเป็นการฝึกให้ประชาชนที่เป็นสมาชิกกลุ่มได้เข้าใจและเรียนรู้การดำเนินงานกิจกรรมในรูปของกลุ่มได้ถูกต้อง รวมถึงฝึกการบริหารงานกลุ่มในรูปแบบประชาธิปไตย ซึ่งสอดคล้องกับหลักการพัฒนาชุมชน ก่อให้เกิดความร่วมมือ ของประชาชน การแสวงหาผู้นำ การเสียสละผลประโยชน์ส่วนตน การประสานงานความรับผิดชอบร่วมกัน และการขยายผลของกิจกรรม ส่งผลกระทบต่อภาพรวมเศรษฐกิจของประเทศ วิสาหกิจชุมชนจะมุ่งเน้นการสร้างความเข้มแข็งให้กับชุมชน ส่งเสริมให้เกิดการพึ่งพาตนเองโดยการใช้ต้นทุนในชุมชนท้องถิ่นของตนให้เกิดประโยชน์สูงสุดในการประกอบการ และเกิดการบริหารจัดการ โดยคนใน

ชุมชนเพื่อสร้างพลัง และความเชื่อมั่นในศักยภาพของชุมชน ดังนั้นวิสาหกิจชุมชนจึงเป็นอีกทางเลือกในการสร้างงาน สร้างรายได้ สร้างความเข้มแข็งให้กับชุมชนชนบท (ประสิทธิ์ นิ่มจินดาและคณะ. 2544 : 6)

จังหวัดกาฬสินธุ์เป็นจังหวัดหนึ่งที่อยู่ทางตอนกลางของภาคตะวันออกเฉียงเหนือ เกษตรกรภายในจังหวัดมีการประกอบอาชีพในภาคการเกษตร เกษตรกรเหล่านี้มีรายได้จากผลผลิตทางการเกษตรเป็นหลัก อีกทั้งความเป็นอยู่และรายได้เฉลี่ยต่อหัว 40,769 บาท จัดเป็นอันดับที่ 6 ของภาคตะวันออกเฉียงเหนือ และเป็นอันดับที่ 63 ของประเทศ (สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ. 2555 : 17) เกษตรกร จึงมีความต้องการที่จะหาอาชีพเสริมเพื่อเพิ่มรายได้เข้าสู่ครอบครัว นอกเหนือจากรายได้ทางการเกษตร โดยมีแนวคิดที่จะมีการรวมกลุ่มกันเพื่อจัดตั้งเป็นกลุ่มวิสาหกิจชุมชนขึ้น เพื่อที่เกษตรกรทุกคนจะได้มีส่วนร่วมในการแก้ไขปัญหาต่าง ๆ ร่วมกัน ปัจจุบันในจังหวัดกาฬสินธุ์มีกลุ่มวิสาหกิจชุมชนทั้ง 18 อำเภอ 94 กลุ่ม เป็นกลุ่มวิสาหกิจที่จดทะเบียน จำนวน 1,267 แห่ง มีสมาชิกจำนวน 21,645 คน ซึ่งเป็นกลุ่มวิสาหกิจชุมชนที่เข้าร่วมโครงการคัดสรรสุดยอดหนึ่งตำบลหนึ่งผลิตภัณฑ์ไทย ปี พ.ศ. 2555 (สำนักงานเกษตรจังหวัดกาฬสินธุ์. 2555 : 11)

ถึงแม้ว่าวิสาหกิจชุมชนจะเป็นอีกทางเลือกหนึ่งที่ทำให้เกิดการสร้างงาน สร้างรายได้ สร้างความเข้มแข็งให้กับชุมชนในจังหวัดกาฬสินธุ์ก็ตาม แต่การดำเนินงานวิสาหกิจชุมชนในช่วงเวลาที่ผ่านมาก็ได้ประสบปัญหาอุปสรรคหลายด้านในการดำเนินงาน จนทำให้บางกลุ่มล้มเหลวและยุบตัวไปในที่สุด ซึ่งปัจจัยเหล่านี้ทำให้กลุ่มวิสาหกิจชุมชนดังกล่าวประสบปัญหาในหลายประการ เช่น วิสาหกิจชุมชนมีจำนวนมากส่วนใหญ่ยังขาดคุณภาพ ระบบการบริหารจัดการองค์กรยังไม่มีประสิทธิภาพ วิสาหกิจชุมชนบางแห่งขับเคลื่อนโดยคณะกรรมการไม่กี่คน สมาชิกขาดการมีส่วนร่วม บางแห่งจดทะเบียนเพื่อหวังผลประโยชน์เฉพาะหน้า สมาชิกวิสาหกิจชุมชนยังขาดความรู้ ความเข้าใจเกี่ยวกับวัตถุประสงค์และเจตนารมณ์พระราชบัญญัติวิสาหกิจชุมชน กลุ่มขาดการวางแผนการผลิตและการตลาด กลุ่มจัดตั้งเพื่อรอรับการช่วยเหลือจากทางราชการอย่างเดียว สมาชิกขาดความรับผิดชอบ กลุ่มขาดความพร้อมในการพัฒนา สมาชิกขาดทักษะประสบการณ์ด้านการผลิต สินค้า/ผลิตภัณฑ์ขาดคุณภาพและไม่ได้มาตรฐาน ระบบการผลิตสินค้า/บริการไม่ต่อเนื่อง การบรรจุภัณฑ์ยังไม่ได้มาตรฐาน วิสาหกิจชุมชนบางแห่งขาดวัตถุดิบ ต้องนำมาจากแหล่งอื่น สินค้า/ผลิตภัณฑ์ ที่ผลิตในจังหวัดมีลักษณะคล้าย ๆ กัน เกิดปัญหาด้านการตลาด ไม่มีเครือข่ายการตลาด และขาดการวิจัยเพื่อพัฒนาธุรกิจ (สำนักงานเกษตรจังหวัดกาฬสินธุ์. 2555 : 34)

ในขณะที่เดียวกันมีกลุ่มวิสาหกิจชุมชนที่มีผลการประเมินศักยภาพในระดับดี จำนวน 454 แห่ง คิดเป็นร้อยละ 36 สามารถเป็นตัวอย่างและแหล่งเรียนรู้วิสาหกิจชุมชนได้ ส่วนวิสาหกิจชุมชนอีกร้อยละ 64 ขาดคุณภาพและขาดประสิทธิภาพในการบริหารจัดการองค์กร เนื่องจากผลิตภัณฑ์ส่วนใหญ่ยังไม่ได้มาตรฐานตามเกณฑ์ของกรมพัฒนาชุมชน ด้วยเหตุผลดังกล่าวชี้ให้เห็นอย่างชัดเจนว่าการดำเนินงานของกลุ่มวิสาหกิจชุมชนในจังหวัดกาฬสินธุ์มีปัญหาและอุปสรรคในการดำเนินงาน ควรจะได้มีการศึกษาสาเหตุที่แท้จริง ที่ทำให้วิสาหกิจชุมชนในจังหวัดกาฬสินธุ์ไม่ประสบความสำเร็จเท่าที่ควร และมีปัจจัยในการดำเนินงานอะไรบ้างที่สามารถทำให้วิสาหกิจชุมชนประสบความสำเร็จได้ ผู้วิจัยจึงมีความสนใจที่จะศึกษาการดำเนินงานของวิสาหกิจชุมชนจังหวัดกาฬสินธุ์ และการพัฒนารูปแบบการดำเนินงานของวิสาหกิจชุมชนในจังหวัดกาฬสินธุ์ โดยการสร้างรูปแบบสัมฤทธิ์ผลของการจัดการวิสาหกิจชุมชนในจังหวัดกาฬสินธุ์ เพื่อเป็นแนวทางในการพัฒนาประสิทธิภาพการดำเนินงานและส่งเสริมให้กลุ่มวิสาหกิจชุมชนสามารถพึ่งตนเองได้ อย่างมั่นคงและยั่งยืน

คำถามการวิจัย

1. มีปัจจัยอะไรบ้างที่ส่งผลต่อการจัดการวิสาหกิจชุมชน
2. รูปแบบที่ใช้ในวิสาหกิจชุมชนที่เหมาะสมควรเป็นอย่างไร
3. ผลการประเมินรูปแบบการจัดการวิสาหกิจชุมชนโดยผู้เชี่ยวชาญเป็นอย่างไร

วัตถุประสงค์การวิจัย

1. เพื่อศึกษาปัจจัยที่ส่งผลต่อการจัดการวิสาหกิจชุมชนในจังหวัดกาฬสินธุ์
2. เพื่อสร้างรูปแบบการจัดการวิสาหกิจชุมชนในจังหวัดกาฬสินธุ์
3. เพื่อประเมินผลรูปแบบการจัดการวิสาหกิจชุมชนในจังหวัดกาฬสินธุ์

สมมติฐานการวิจัย

จากการศึกษาแนวคิด ทฤษฎี เอกสาร และงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง ผู้วิจัยนำมากำหนดเป็นสมมติฐานเพื่อใช้ทดสอบความถูกต้องของทฤษฎีได้ว่า

1. ปัจจัยที่มีผลต่อการจัดการวิสาหกิจชุมชนในจังหวัดกาฬสินธุ์ ประกอบด้วย ปัจจัยด้านประสิทธิภาพการจัดการการเงิน ปัจจัยด้านการตลาดเชิงรุก ปัจจัยด้านประสิทธิภาพการควบคุมการผลิต ปัจจัยด้านประสิทธิภาพการจัดการทรัพยากรบุคคล ปัจจัยด้านภาวะผู้นำ ปัจจัยด้านการสนับสนุนจากภาครัฐ และปัจจัยด้านการสนับสนุนจากสื่อมวลชน

2. รูปแบบการจัดการวิสาหกิจชุมชนในจังหวัดกาฬสินธุ์ที่ผู้วิจัยสร้างขึ้นมีความเป็นไปได้ในระดับมาก

ขอบเขตการวิจัย

ขอบเขตของการวิจัย ผู้วิจัยได้กำหนดขอบเขต ไว้ดังนี้

1. พื้นที่เป้าหมาย เป็นการศึกษาลเฉพาะในเขตพื้นที่จังหวัดกาฬสินธุ์ คือ วิสาหกิจชุมชนในจังหวัดกาฬสินธุ์ ที่จดทะเบียนในปี 2555 จำนวน 1,267 กลุ่ม

2. ขั้นตอนการวิจัย การวิจัยครั้งนี้แบ่งเป็น 2 ระยะ คือ

ระยะที่ 1 ศึกษาการดำเนินงานและหาปัจจัยที่ส่งผลต่อการจัดการวิสาหกิจชุมชน

1. ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง

1.1 ประชากร ได้แก่ ตัวแทนกลุ่มวิสาหกิจชุมชนในจังหวัดกาฬสินธุ์ 1,267 กลุ่ม กลุ่มละ 3 คน คือ หัวหน้ากลุ่ม 1 คน ฝ่ายการเงิน 1 คน และฝ่ายการตลาด 1 คน รวมเป็นจำนวน 3,801 คน (สำนักงานเกษตรจังหวัดกาฬสินธุ์. 2555 : 11-12)

1.2 กลุ่มตัวอย่าง ได้แก่ ตัวแทนกลุ่มวิสาหกิจชุมชนในจังหวัดกาฬสินธุ์ จำนวน 362 คน โดยใช้วิธีกำหนดขนาดกลุ่มตัวอย่างของ ทาโร ยามาเน่ (Taro Yamane. 1973 : 727)

2. ตัวแปรที่ใช้ในการวิจัย

2.1 ตัวแปรอิสระ ประกอบด้วย ปัจจัยภายในที่มีผลต่อความสำเร็จในการดำเนินงานของวิสาหกิจชุมชน ได้แก่

- 1) ปัจจัยด้านประสิทธิภาพการจัดการการเงิน
- 2) ปัจจัยด้านการตลาดเชิงรุก
- 3) ปัจจัยด้านประสิทธิภาพการควบคุมการผลิต
- 4) ปัจจัยด้านประสิทธิภาพการจัดการทรัพยากรบุคคล
- 5) ปัจจัยด้านภาวะผู้นำ
- 6) ปัจจัยด้านการสนับสนุนจากภาครัฐ

2.2 ตัวแปรคั่นกลาง คือ ปัจจัยด้านการสนับสนุนจากสื่อมวลชน

2.3 ตัวแปรตาม คือ สัมฤทธิ์ผลของการจัดการวิสาหกิจชุมชน

ระยะที่ 2 การสร้างรูปแบบใหม่ที่สามารถนำมาใช้ในวิสาหกิจชุมชนจังหวัดกาฬสินธุ์

กลุ่มตัวอย่างเป้าหมายในการวิจัยขั้นตอนที่ 2 ประกอบด้วย ผู้เชี่ยวชาญ นักวิชาการ และผู้ที่เกี่ยวข้องในการจัดการวิสาหกิจชุมชนในจังหวัดกาฬสินธุ์ จำนวน 20 คน ใช้การเลือกแบบเฉพาะเจาะจง (Purposive Sampling) ประกอบด้วย นักวิชาการ ผู้ทรงคุณวุฒิจากกรมการพัฒนาชุมชน กรมส่งเสริมอุตสาหกรรม กรมวิชาการเกษตรกรมการค้าภายใน กรมส่งเสริมการปกครองท้องถิ่น และ ตัวแทนกลุ่มวิสาหกิจชุมชน

นิยามศัพท์เฉพาะ

1. การพัฒนารูปแบบสัมฤทธิ์ผล หมายถึง การเปลี่ยนแปลงวิธีการ กระบวนการ กิจกรรมโครงการหรือแนวทางการดำเนินงานจากสภาพเดิม ๆ วิธีการเดิม ๆ ไปสู่สภาพใหม่ที่ก้าวหน้าหรือเป็นไปในเชิงบวก โดยวิธีการหรือกระบวนการที่จะทำให้เกิดการเปลี่ยนแปลงตามวัตถุประสงค์ที่กำหนดเอาไว้
2. วิสาหกิจชุมชน หมายถึง การรวมตัวกันของคนในชุมชน เป็นกลุ่มเกษตรกร สหกรณ์ หรือธุรกิจขนาดเล็กในชนบท เพื่อดำเนินการทางธุรกิจพัฒนาเศรษฐกิจของชุมชน ทั้งนี้ จะต้องมุ่งส่งเสริมให้กลุ่มสามารถปรับฐานคิดและวิถีคิด มุ่งเน้นการรวมกลุ่ม เพื่อร่วมกันจัดการอย่างเป็นระบบ และ ครบวงจร ทั้งการผลิต การแปรรูป และการตลาด
3. ความสำเร็จของการจัดการวิสาหกิจชุมชน หมายถึง การที่กลุ่มได้มีการรวมตัวกัน จัดตั้งเป็นกลุ่มวิสาหกิจชุมชน มีการดำเนินงานตามขั้นตอนต่าง ๆ ก่อให้เกิดความสำเร็จของกลุ่ม โดยพิจารณาได้จากกำไรสุทธิต่อรายได้รวมของวิสาหกิจชุมชน ซึ่งแสดงให้เห็นถึงประสิทธิภาพในการบริหารจัดการและพัฒนาการผลิตไปสู่เป้าหมายหรือวัตถุประสงค์
4. ปัจจัยที่มีผลต่อการจัดการวิสาหกิจชุมชน หมายถึง การจัดการภายในองค์การ ในด้านการเงิน การตลาด การผลิต บุคคล ภาวะผู้นำ และการจูงใจ
 - 4.1 ปัจจัยด้านประสิทธิภาพการจัดการการเงิน หมายถึง การบริหารจัดการในเรื่องของการวางแผนทางการเงิน แหล่งเงินทุน การควบคุมทางการเงิน
 - 4.2 ปัจจัยด้านการตลาดเชิงรุก หมายถึง การบริหารจัดการในเรื่องของการตลาด การหาตลาดการขยายตลาด
 - 4.3 ปัจจัยด้านประสิทธิภาพการควบคุมการผลิต หมายถึง การบริหารจัดการในเรื่องของการผลิต การจัดหาวัตถุดิบ การควบคุมคุณภาพ วัตถุดิบ การควบคุมคุณภาพการผลิต การควบคุมคุณภาพสินค้า

4.4 ปัจจัยด้านประสิทธิภาพการจัดการทรัพยากรบุคคล หมายถึง การบริหารจัดการบุคคลหรือทรัพยากรบุคคล ในเรื่องของจำนวนความต้องการ การสรรหา การคัดเลือก การฝึกอบรม

4.5 ปัจจัยด้านภาวะผู้นำ หมายถึง การริเริ่มในการออกแบบกลยุทธ์ และผลิตภัณฑ์ต่าง ๆ และคุณลักษณะพิเศษหลาย ๆ อย่างในตัวบุคคลซึ่งสามารถใช้เป็นประโยชน์ในการชักจูงบุคคลอื่นให้ทำงานร่วมกันเป็นกลุ่มได้

4.6 ปัจจัยด้านการสนับสนุนจากภาครัฐ หมายถึง การที่มีหน่วยงานภาครัฐเข้าไปช่วยเหลือให้คำปรึกษาและสนับสนุนงบประมาณด้านต่าง ๆ ให้กับกลุ่มวิสาหกิจชุมชน

4.7 ปัจจัยด้านการสนับสนุนจากสื่อมวลชน หมายถึง วิทยุกระจายเสียงวิทยุโทรทัศน์ หนังสือพิมพ์ นิตยสาร และอิทธิพลบางประการของสื่อมวลชน ที่นำเสนอข้อมูล เรื่องราวที่เกี่ยวข้องกับการดำเนินงานของวิสาหกิจชุมชน

ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ

สารสนเทศว่าด้วยปัจจัยต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องกับการจัดการวิสาหกิจชุมชนและรูปแบบสัมฤทธิ์ผลของการจัดการวิสาหกิจชุมชนในจังหวัดกาฬสินธุ์ที่ผู้วิจัยสร้างขึ้น สามารถนำไปเป็นข้อมูลในการพัฒนาประสิทธิภาพการดำเนินงานของวิสาหกิจชุมชนได้